

Stavovi građana Crne Gore o korupciji

Decembar 2017. godine

Kingdom of the Netherlands

Ovaj izvještaj pripremljen je u okviru projekta "Ka efikasnijoj borbi protiv korupcije", koji Institut alternativa sprovodi uz finansijsku podršku Ambasade Kraljevine Holandije. Mišljenja i stavovi iznijeti u dokumentu ne odražavaju nužno stavove i mišljenja Ambasade Kraljevine Holandije.

SADRŽAJ

Sažetak ključnih nalaza.....	3
Metodološke napomene.....	4
Rezultati istraživanja.....	6
Stavovi o korupciji u Crnoj Gori.....	6
Lična iskustva sa korupcijom	7
Stavovi o zvaničnim institucijama koje se bave rješavanjem pitanja korupcije	9

SAŽETAK KLJUČNIH NALAZA

Korupcija u javnim institucijama je, iz perspektive građana, realnost crnogorskog društva. Preovlađujuća većina smatra da je zastupljena i u političkim i u drugim javnim institucijama dok manje od polovine navodi nevladine i međunarodne organizacije. Imajući u vidu socijalnu poželjnost odgovora i pravne posljedice koje sa sobom može vući priznavanje učesća u korupciji, zabrinjavajuće je da u prosjeku svaki peti građanin otvoreno govori o tome da je u proteklih godinu dana dao poklon (22%), novac (15%) ili učinio uslugu (18%) javnom službeniku da bi riješio svoj problem. Iako većina građana ne odobrava korupciju, manje od polovine (44%) nikada ne bi pristalo na ovakav vid razmjene. Institucije koje bi trebalo da rješavaju ovaj problem građani uglavnom smatraju nedjelotvornim u tom pogledu – Agenciju za sprječavanje korupcije kao nedjelotvornu navodi 57% građana koji su upoznati sa njenim postojanjem, dok Specijalno državno tužilaštvo kao nedjelotvorno u rješavanju korupcije percipira njih 56%. Takođe, mišljenje velikog broja građana je da ove institucije ne tretiraju sve javne službenike jednako i da veću zaštitu imaju oni koji pripadaju vladajućim partijama – ovaj podatak je posebno izražen kada je u pitanju procjena nepristrasnosti Specijalnog državnog tužilaštva – njih 53% smatra da povoljnije tretira javne službenike koji su u vladajućim partijama. Treba dodati i da je rad Agencije nepoznanica za čak četvrtinu građana Crne Gore.

METODOLOŠKE NAPOMENE

Ovo istraživanje je sproveda agencija Ipsos u periodu od 7.11.2017. do 12.11.2017. godine korišćenjem metoda licem-u-lice, na reprezentativnom uzorku punoljetnih građana Crne Gore. Realizovani uzorak od 1044 ispitanika uključio je građane i građanke Crne Gore u srazmjeri kakva postoji u populaciji. Veličina realizovanog uzorka obezbijedila je dobijanje pouzdanih ocjena mjerenih indikatora kako za mušku, tako i za žensku subpopulaciju. Pored toga, realizovana veličina i struktura uzorka omogućila je dobijanje pouzdanih rezultata i na nivou regiona i tipa naselja.

Anketa licem-u-lice je sigurno jedan od najpopularnijih i najstarijih metoda anketnog prikupljanja podataka. Za ovu vrstu istraživanja je karakteristično fizičko prisustvo anketara u domaćinstvu ispitanika koji postavlja pitanja i pomaže ispitanicima da na njih odgovore. Prisustvo anketara dovodi do lakšeg uspostavljanja povjerenja između anketara i ispitanika, što je posebno bitno kod studija u koje su uključena i maloljetna lica. Ovaj metod prikupljanja podataka se često koristi upravo onda kada se želi minimizirati broj neodgovora i maksimizirati kvalitet prikupljenih podataka. Osim toga, kod intervju licem-u-lice mogu se koristiti vizuelna pomagala (npr. takozvane kartice ili audiovizuelni testni materijal) kako bi se pomoglo ispitaniku prilikom odgovaranja.

Sprovođenjem kvantitativnog istraživanja obezbijeđeno je tačno mjerenje i kvantifikovanje relevantnih indikatora za različite ciljne grupe ili segmente populacije. Pored toga, ovakvo kvantitativno istraživanje realizovano na reprezentativnom uzorku, a u skladu sa određenim procedurama za planiranje i realizovanje uzorka, omogućilo je i generalizaciju dobijenih rezultata na cjelokupnu populaciju. Tako možemo reći sa određenim stepenom sigurnosti da rezultati ovog istraživanja, dobijeni na slučajnom reprezentativnom uzorku, odražavaju stanje u cijeloj populaciji punoljetnih građana Crne Gore; figurativno govoreći, **dobijeni rezultati su odraz mišljenja građana Crne Gore, a ne «ispitanika»**.

Kada je riječ o tehničkim detaljima sprovođenja ovog tipa istraživanja, potrebno je naglasiti da je uzorak po svojim tehničkim karakteristikama i principima uzorkovanja troetajni, stratifikovani slučajni uzorak. Uzorački okvir čine teritorije biračkih mjesta. Stratifikacija je vršena po regionu i tipu naselja, a tri etape, koje obezbjeđuju slučajnost uzorka, predstavljaju: izbor uzoračkih tačaka, odnosno teritorija biračkih mjesta uključenih u istraživanje (vjerovatnoća izbora proporcionalna veličini biračkog mesta izražene preko broja upisanih birača), izbor domaćinstva (korišćena tzv. tehnika slučajnog koraka, ili engl. Random Route) i slučajan izbor ispitanika. Prikupljanje podataka sprovedeno je tokom novembra 2016. godine, a prosječna dužina upitnika je bila 5 minuta. Osnovna struktura uzorka ispitanika u ovom istraživanju prikazana je u tabeli 2.2.1.

Tabela 2.1.1: Karakteristike uzorka građana Crne Gore (18+)

Lokacija	Crna Gora
Metod prikupljanja podataka	Istraživanje „licem- u-lice“ u domaćinstvu ispitanika
Uzorački univerzum	Populacija Crne Gore, 18+
Statistička dokumentacija korišćena za dizajn uzorka	Popis 2011. godine
Uzorački okvir	Teritorije biračkih mjesta (približne veličine popisnih jedinca) u okviru stratumata definisanih prema regionu i tipu naselja (urbano i ruralno) Obrazloženje: Teritorije biračkih mjesta obezbjeđuju najpouzdaniji odabir uzorka zbog činjenice da su podaci za ove jedinice najkompletniji i najažurniji kojima se trenutno raspolaže.

Tip uzorka	Troetačni slučajni reprezentativni stratifikovani uzorak
Stratifikacija, cilj i metod	Prvi nivo stratifikacije: region Drugi nivo stratifikacije: urbana i ruralna naselja
	Cilj: Optimizacija uzoračkog plana i smanjenje uzoračke greške Alokacija uzorka po stratumima je proporcionalna veličini stratumu (broj građana 18+).
Definicija urbano/ruralno	Podjela naselja na urbana i ruralna se zasniva na administrativnim odlukama. Pored poljoprivrednih područja (koja su sva okarakterisana kao ruralna), administrativna podjela naselja na urbana i ruralna se zasniva na nekoliko kombinovanih kriterijuma: broj stanovnika u naselju, infrastruktura, prisustvo/broj škola (osnovnih, srednjih, fakulteta), prisustvo/broj zdravstvenih ustanova i dr. Tako, administrativna podjela naselja na urbana i ruralna nije u potpunosti proizvoljna, ali nije ni zasnovana na kriterijumima koji omogućavaju jasnu definiciju urbanih i ruralnih sredina.
Definicija, broj i metod selekcije - PSU, SSU, TSU	<p>PSU – Teritorija biračkog mjesta Definicija: Teritorija biračkog mjesta je definisana prema biračkom spisku, obuhvata adrese na kojima žive birači koji glasaju na zadatom biračkom mjestu. Obično obuhvata nekoliko susjednih ulica; prosječna veličina teritorije biračkog mesta je 200 domaćinstava, sa izuzecima naselja koja imaju više od 300 domaćinstava koji su definisani kao jedna jedinica. Tip uzorkovanja PSU: Vjerovatnoća proporcionalna veličini Metod odabira: Lahirijev (kumulativni)</p> <p>SSU - Domaćinstvo Definicija: Jedno domaćinstvo obuhvata ljude koji žive u istom prostoru i dijele troškove za hranu Tip uzorkovanja SSU: Prosto slučajno uzorkovanje bez zamjene Metod odabira: Sistematski uzorak sa slučajnim odabirom početne tačke i jednakim korakom</p> <p>TSU – Ispitanik Definicija: Punoljetni član domaćinstva Tip uzorkovanja ispitanika: Prosto slučajno uzorkovanje bez zamjene Metod odabira: Slučajan odabir ispitanika uzrasta preko 18 godina</p>
Veličina uzorka	1044 ispitanika
Marginalna greška	±1.33% za pojave sa incidencom od 5% ±2.64% za pojave sa incidencom od 25% ±3.05% za pojave sa incidencom od 50% (marginalna greška)

Ciljevi istraživanja

Osnovni cilj ovog istraživanja je da izmjeri stavove koje građani i građanke Crne Gore imaju u vezi sa korupcijom u javnim institucijama, odnos koji imaju prema institucijama čije zaduženje je da kontrolišu i sprečavaju korupciju, kao i da da osnovne informacije o njihovim ličnim iskustvima sa ovim fenomenom.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Stavovi o korupciji u Crnoj Gori

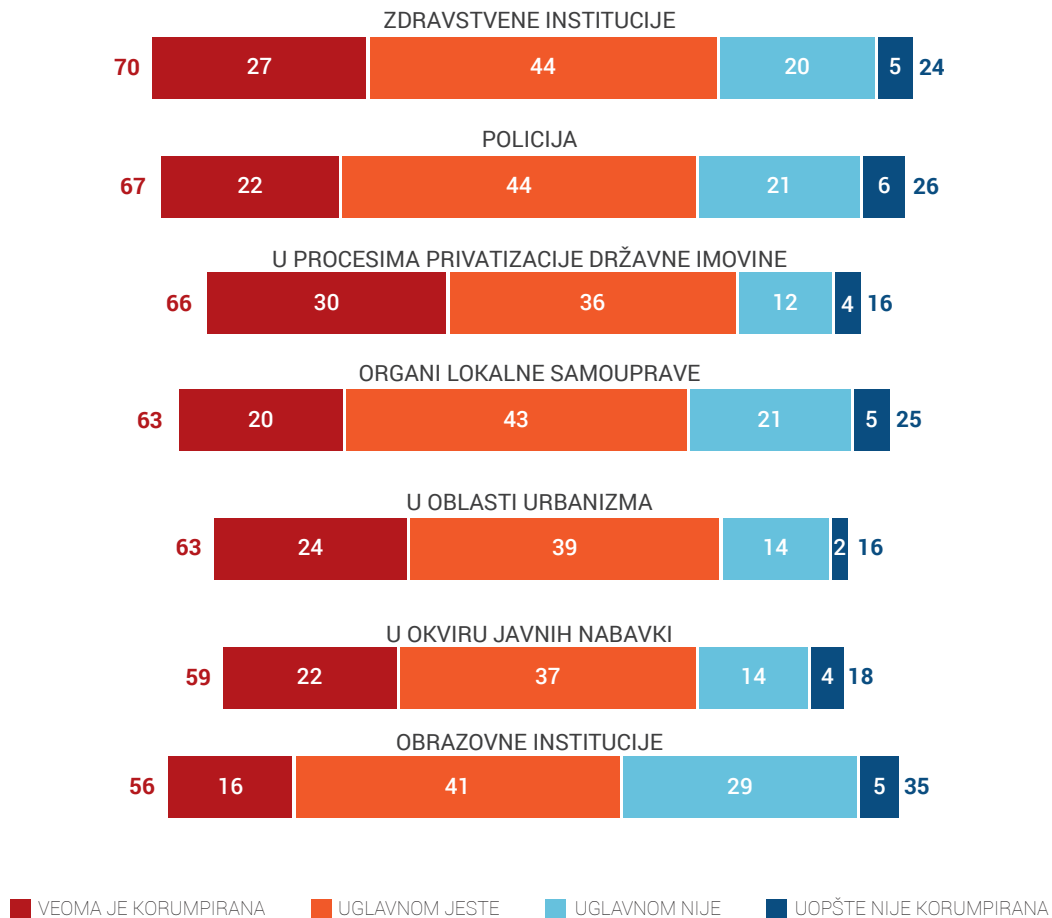
Među građanima i građankama Crne gore preovlađuje mišljenje da su državne institucije načelno korumpirane.

Više od polovine građana Crne Gore iznosi stav da je u navedenim državnim institucijama, kao i tokom procesa koji su u nadležnosti tih institucija, prisutna korupcija. Između jedne četvrtine i jedne petine građana smatra da su ove institucije veoma korumpirane u čemu prednjači nepovoljna ocjena institucija uključenih u proces privatizacije državne imovine.

Posebno zabrinjava činjenica da se, osim zdravstvenih institucija (70%) kao veoma koruptivne navode policija (67%) i institucije koje učestvuju u procesima privatizacije državne imovine. Upravo je ovaj proces privatizacije ocijenjen kao veoma korumpiran (30%) i za njega je najmanje građana eksplicitno navelo da ga ne smatraju nimalo korumpiranim (16%). U odnosu na ostale navedene institucije, odnos prema korupciji u obrazovanju je nešto ambivalentniji – dok oko polovine građana smatra da je ona prisutna i u ovoj instituciji, čak trećina eksplicitno ističe da se ne slažu sa time da i u obrazovanju ima korupcije. (Grafikon 3.1.1.)

Grafikon 3.1.1: Opšta percepcija korupcije u institucijama

Koliko je po Vašem mišljenju među sledećim institucijama u Crnoj Gori prisutna korupcija?
Baza: Ukupna populacija

Dok oni građani koji se izjašnjavaju kao Srbi češće od prosjeka ocjenjuju gotovo sve navedene državne institucije kao korumpirane (osim zdravstvenih), oni koji se izjašnjavaju kao Muslimani/Bošnjaci rjeđe od prosjeka navode Policiju i oblast urbanizma kao zahvaćene korupcijom. Stanovnici na jugu zemlje značajno češće od prosjeka navode oblast urbanizma kao korumpiranu, dok oni sa sjevera upravo oblast urbanizma kao i javnih nabavki navode rjeđe od prosjeka kao korumpirane.

Mlađi građani (18-29 godina) značajno rjeđe od prosjeka u ovom kontekstu navode institucije koje učestvuju u procesu privatizacije i javnih nabavki – u ovom slučaju treba uzeti u obzir i činjenicu u kojoj su mjeri građani ovih godina upoznati sa ovim institucijama i koliko neposrednog iskustva imaju sa njima.

Lična iskustva sa korupcijom

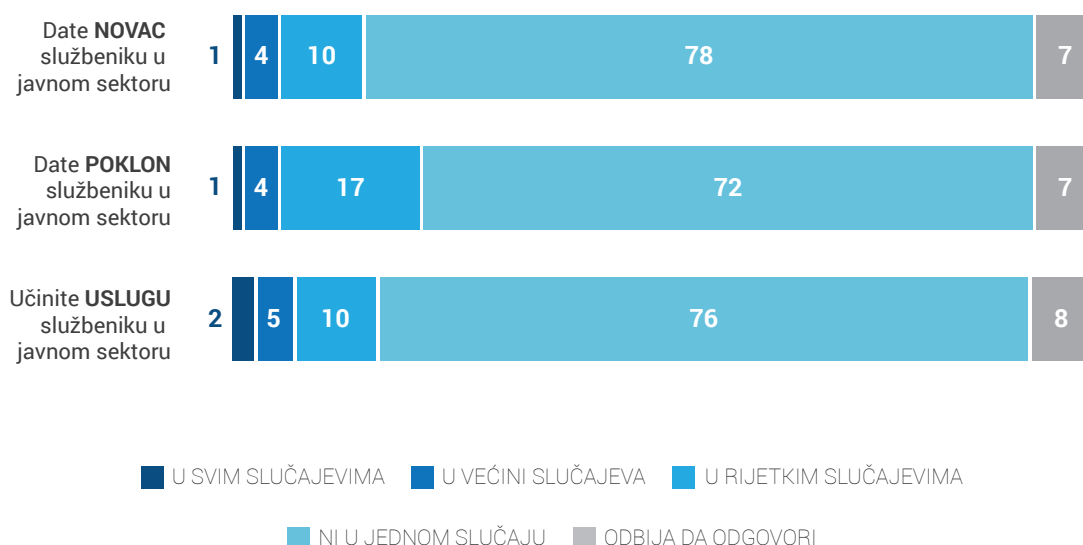
Svaki peti građanin priznaje da je u proteklih godinu dana dao novac ili poklon ili da je učinio uslugu javnom službeniku. Iako većina građana ne bi dala novac službeniku koji ga traži, manje od polovine kategorički tvrdi da to ne bi učinila ni u kom slučaju.

Iako većina građana smatra da je korupcija prisutna u većini javnih institucija, većina njih ističe da oni sami nisu lično učestvovali u njoj u proteklih godinu dana. Takođe, veoma je bitno napomenuti da je u prosjeku **svaki peti građanin** eksplicitno naveo da je u proteklih godinu dana **dao novac, poklon ili učinio uslugu nekom državnim službeniku**.

Oni građani koji navode da su to činili u rijetkim slučajevima su značajno češće od prosjeka u takvim situacijama davali **poklone**, koji su ujedno i **najčešće sredstvo razmjene za usluge državnih službenika**. Usluge su, značajno češće od proseka, koristili visokoobrazovani građani, oni koji se izjašnjavaju kao Crnogorci, oni koji žive na jugu zemlje, kao i muškarci i oni od 18 do 29 godina starosti. Sa sva tri navedena oblika korupcije su se značajno češće od prosjeka, sa napomenom da se radi o rijetkim slučajevima, susretali oni građani koji se izjašnjavaju kao Crnogorci i koji žive na jugu zemlje. (Grafikon 3.2.1)

Grafikon 3.2.1: Lična iskustva sa korupcijom

Kad god ste kontaktirali službenike u javnom sektoru u protekloj godini, koliko često ste morali da...?
Baza: Ukupna populacija

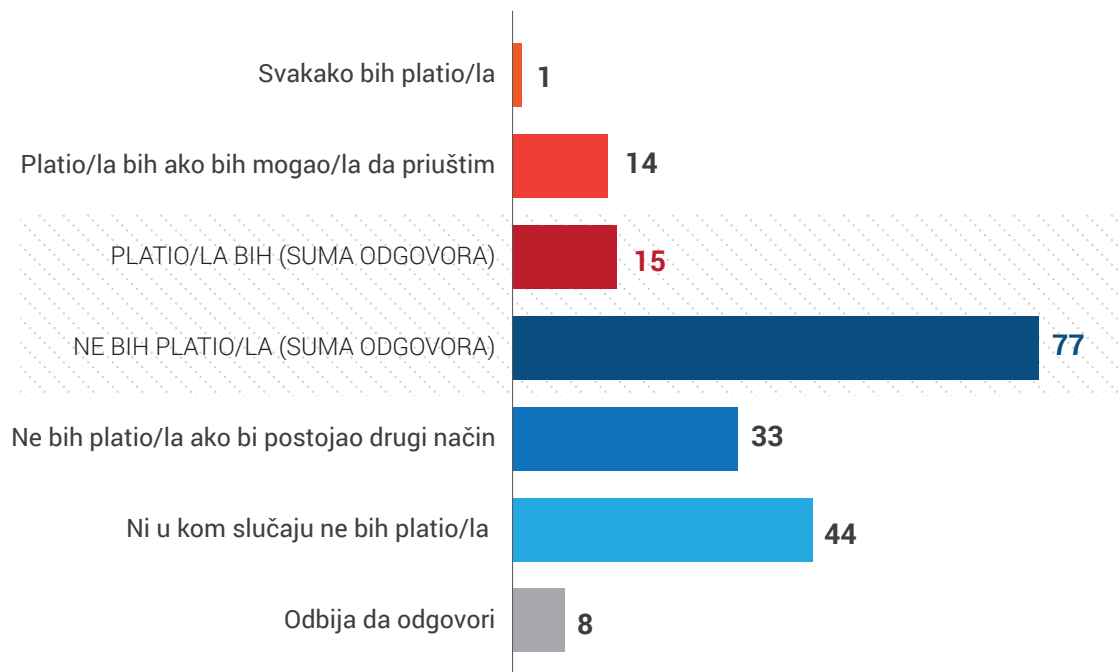
Kao zanimljivo poređenje se mogu koristiti podaci iz prethodnih godina - od sve tri vrste korupcije se 2014. godine dobijaju slični procenti kao i u istraživanju takođe rađenom na reprezentativnom uzorku¹ ali viši u odnosu na isto istraživanje rađeno 2016.² godine kada je primjetan pad u izvještavanju o učešću u korupciji. Naime, 2014. godine je u sve tri kategorije malo veći procenat građana izvjestio o sopstvenom učešću u korupciji nego 2017. godine - 20% građana je izjavilo da je dalo novac javnom službeniku u proteklih godinu dana, 26% je dalo poklon, a protivuslugu je učinilo njih 24%. Dvije godine kasnije – 2016. godine u repliciranom istraživanju značajno manji procenat građana izvještava o svom učešću u korupciji u protekloj godini, bez obzira o kom obliku je riječ – 16% kaže da je dalo novac, isto toliko da je dalo poklon javnom službeniku, dok njih 14% izvještava o protivusluzi.

Iako je petina građana imala iskustvo nekog od navedenih oblika korupcije tokom prethodne godine, skoro **tri četvrtine građana** navodi da **ne bi platili** javnom službeniku za rješavanje svog problema. Iako, načelno, većina građana ne bi platila za uslugu ukoliko bi imali izbor, **manje od polovine (44%) građana** navodi da **ne bi ni u kom slučaju učestvovali u ovakvom obliku korupcije**, bez obzira na važnost problema i direktnog zahtjeva službenika da dobije novac. (Grafikon 3.2.2)

Građani starosti od 45 do 60 godina, oni osnovnog i nižeg obrazovanja, oni koji se izjašnjavaju kao Crnogorci i koji žive na jugu zemlje češće od prosjeka navode da bi u ovakvoj situaciji dali novac službeniku. Mogućnost da daju novac službeniku koji ga traži, bez obzira na važnost situacije, češće od prosjeka kategorički odbijaju oni građani koji žive u ruralu, koji se izjašnjavaju kao Muslimani/Bošnjaci, kao i oni koji žive na sjeveru zemlje.

Grafikon 3.2.2: Spremnost za davanje novca javnim službenicima

Da ste imali veliki problem i da je javni službenik od Vas direktno zahtijevao novac kako bi ga riješio, šta biste uradili? Baza: Ukupna populacija

¹ / Corruption Pressure and Involvement in Corruption, SELDI CMS, 2014

² / Corruption Pressure and Involvement in Corruption, SELDI CMS, 2016

Stavovi o zvaničnim institucijama koje se bave rješavanjem pitanja korupcije

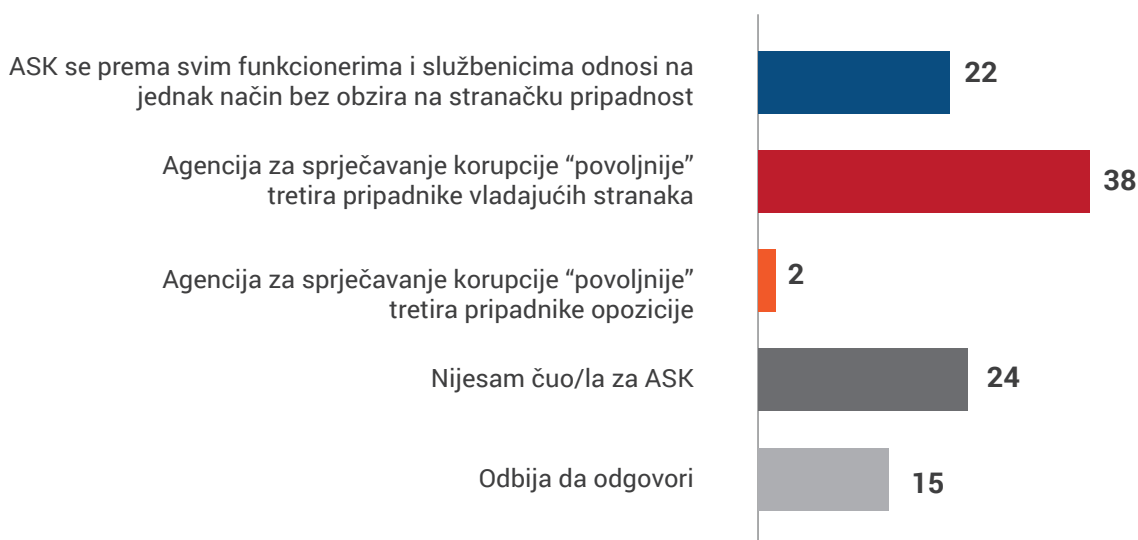
Institucije koje se direktno bave pitanjem rješavanja korupcije u javnim institucijama se uglavnom percipiraju kao institucije koje štite interes službenika stranaka koje su na vlasti. Osim pristrasnosti, građani ove institucije smatraju i neefikasnim kada je rješavanje ovog problema u pitanju.

Kada je u pitanju upoznatost građana Crne Gore sa institucijama koje su direktno zadužene za rješavanje problema korupcije u javnim institucijama, kao i njihove nepristrasnosti u odnosu na to kojoj političkoj opciji pripadaju akteri – prisutno je izvjesno nepoverenje u to da su svi učesnici političkog procesa jednako tretirani. Skoro 40% građana smatra da su predstavnici vladajućih stranaka povoljnije tretirani. Ovakvo mišljenje češće od prosjeka imaju muškarci, kao i građani koji se izjašnjavaju kao Srbi. Vjeru u jednak tretman predstavnika svih političkih opcija kada je ASK u pitanju izražavaju češće oni visokog obrazovanja, koji se izjašnjavaju kao Crnogorci i Muslimani/ Bošnjaci, kao i stanovnici centralne regije zemlje.

Kada je institucionalna vidljivost u pitanju, posebno je bitno istaći da za ovu Agenciju nije čula četvrtina građana Crne Gore (24%). Treba napomenuti da istraživanja rađena prije godinu dana³ pokazuju da je vidljivost Agencije sada nešto viša nego 2016. godine (tada je 28,9% izjavilo da nije čulo za Agenciju). Značajno češće od prosjeka ASK nije poznata ženama, onima koji su osnovnog ili nižeg obrazovanja, građanima albanske nacionalnosti kao i onima koji žive na jugu zemlje. (Grafikon 3.3.1)

Grafikon 3.3.1: Upoznatost sa ASK i stavovi o njoj nepristrasnosti

Kako biste ocijenili postupanje Agencije za sprječavanje korupcije (ASK) prema funkcionerima i službenicima u državnoj i lokalnoj administraciji? Jedan odgovor; Baza: Ukupna populacija

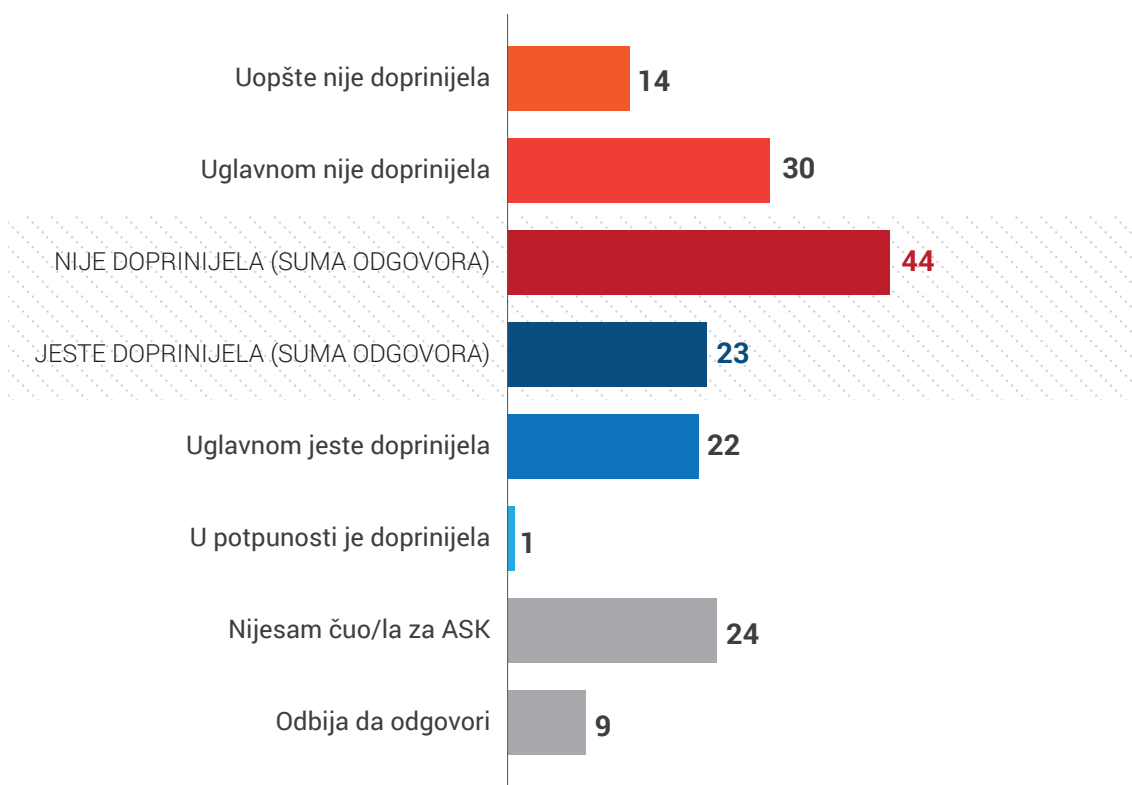

³ «Stavovi javnosti o pitanju korupcije i upoznatost sa radom Agencije za sprječavanje korupcije, rezultati istraživanja javnog mnjenja», De Facto, Decembar 2016

Doprinos ove institucije u borbi protiv korupcije ne prepoznaje 44% procenata građana Crne Gore – ukoliko ne računamo one građane koji nikada nisu čuli za Agenciju, čak 57% onih koji su čuli za ASK ne smatra da je doprinijela rješavanju problema korupcije. Ovakvog mišljenja su značajno češće od prosjeka muškarci, kao i oni građani koji se izjašnjavaju kao Srbi, dok su, u skladu sa dosadašnjim obrascem odgovora, visokoobrazovani građani i oni crnogorske nacionalnosti češće saglasni sa tvrdnjama kojima se prepoznaje doprinos ove institucije. (Grafikon 3.3.2)

Grafikon 3.3.2: Procjena uspješnosti ASK

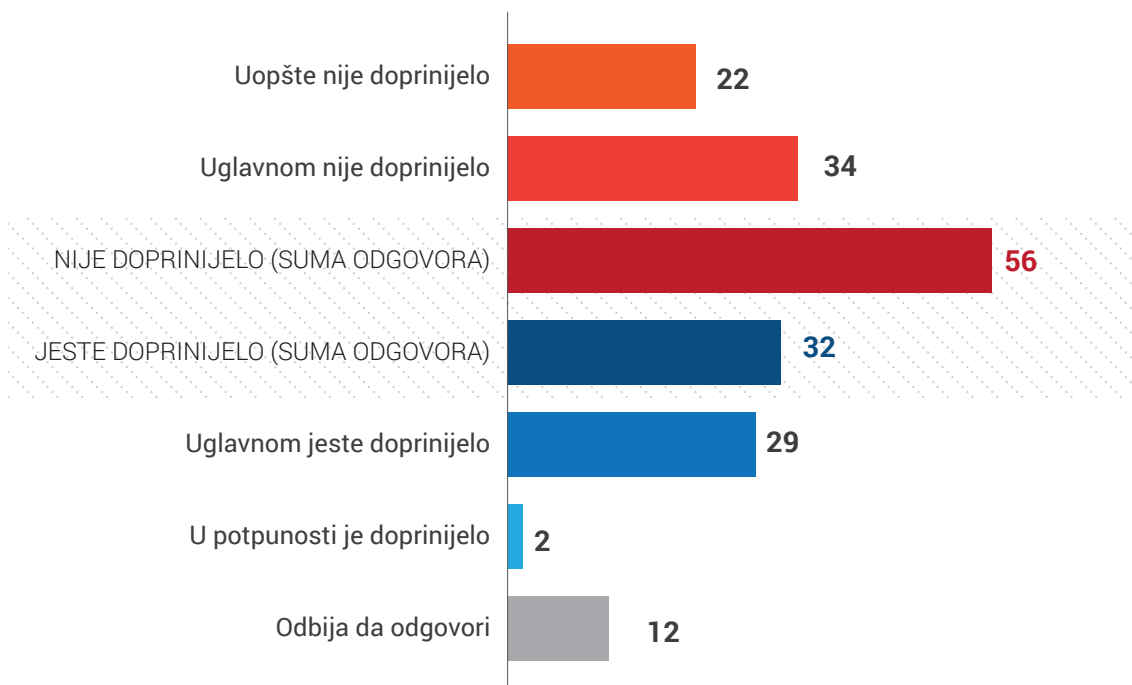
Molim Vas recite koliko smatrate da je Agencija za sprječavanje korupcije doprinijela u borbi protiv korupcije? Jedan odgovor; Baza: Ukupna populacija

Osim Agencije za sprečavanje korupcije, veoma bitnu ulogu u rješavanju ovog društvenog problema igra i Specijalno državno tužilaštvo. I kod procjene nepristrasnosti ove institucije je takođe prisutno nepovjerenje građana u to da su svi službenici bez obzira na stranačku pripadnost jednako tretirani kad je korupcija u pitanju. Naime, više od polovine građana (53%) smatra da ova institucija povoljnije tretira one javne službenike koji su u strankama koje su trenutno na vlasti. Ovakav stav češće imaju građani srpske nacionalnosti i oni koji žive na jugu zemlje, dok povjerenje u nepristrasnost ove institucije češće od prosjeka iskazuju visokoobrazovani građani i oni crnogorske i muslimanske nacionalnosti. (Grafikon 3.3.3)

Grafikon 3.3.3: Ocjena nepristrasnosti Specijalnog državnog tužilaštva

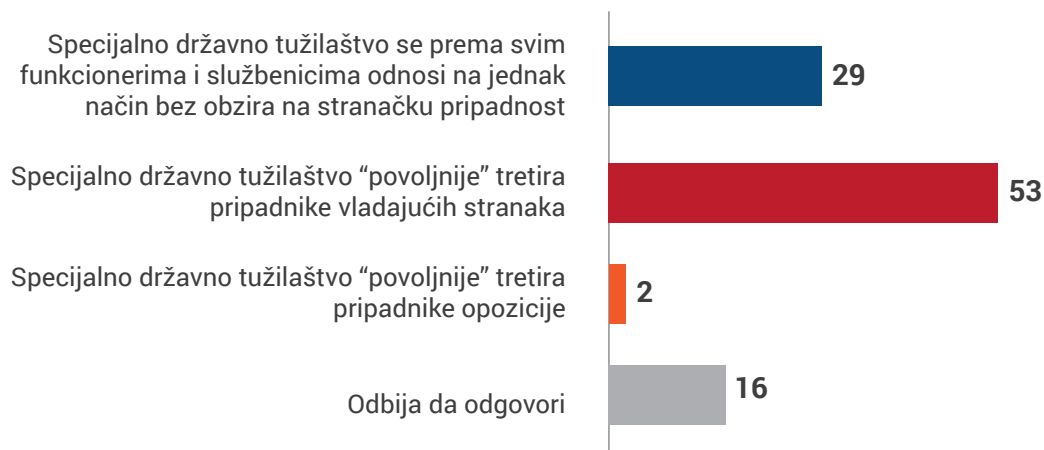
Kako biste ocijenili postupanje Specijalnog državnog tužilaštva prema funkcionerima i službenicima u državnoj i lokalnoj administraciji? Jedan odgovor; Baza: Ukupna populacija

Načelno, većina građana Crne Gore ne smatra da je ova institucija doprinijela borbi protiv korupcije i organizovanog kriminala (56%), dok petina njih ne prepoznaje doslovno nikakav doprinos Specijalnog tužilaštva rješenju ovog problema. Ovu petinu građana češće od prosjeka čine muškarci, oni stariji od 60 godina, građani srpske i albanske nacionalnosti. Doprinos Specijalnog tužilaštva rješavanju problema korupcije i organizovanog kriminala značajno češće prepoznaju građani crnogorske i muslimanske/ bošnjačke nacionalnosti kao i građani koji žive u centralnom dijelu zemlje. (Grafikon 3.3.4)

Grafikon 3.3.4: Procjena uspješnosti Specijalnog državnog tužilaštva

Molim Vas recite koliko smatrate da je Specijalno državno tužilaštvo doprinijelo u borbi protiv korupcije i organizovanog kriminala? Jedan odgovor; Baza: Ukupna populacija

O INSTITUTU ALTERNATIVA

Djelujemo kao think tank, odnosno istraživački centar, i u svom radu se bavimo oblastima dobrog upravljanja, transparentnosti i odgovornosti. Oblasti u kojima radimo i ostvarujemo uticaj strukturisane su okviru programa: javna uprava, odgovorne javne finansije, parlamentarni program i bezbjednost i odbrana. Na osnovu rada u okviru naših programa, bavimo se praćenjem procesa pregovora o članstvu u EU, uz aktivno učešće u radnim grupama za pregovaračka poglavlja 23 i 32. Naša posebna aktivnost je Škola javnih politika koju organizujemo od 2012. godine. IA je licenciran od strane Ministarstva nauke kao naučno-istraživački institut 2013. godine.

Istraživanje javnog mnjenja je za potrebe Instituta alternativa sprovela Agencija Ipsos. Projekat « Ka efikasnijoj borbi protiv korupcije » finansijski je podržala Ambasada Kraljevine Holandije.

Više o nama na:

www.institut-alternativa.org

www.mojgrad.me

www.mojauprava.me

www.mojnovac.me